

גם להעיר לתלמיד צריך לדעת

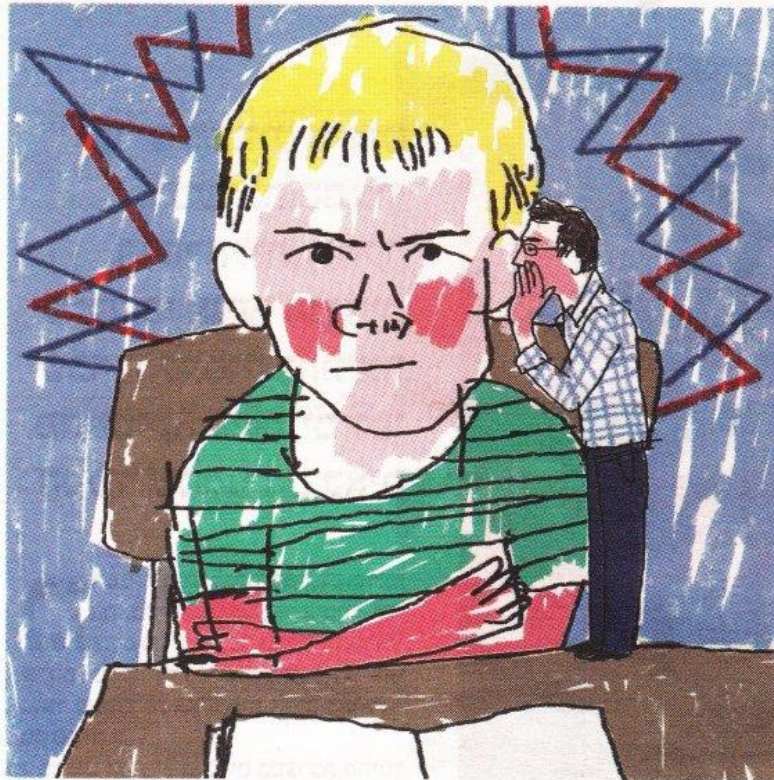
מתוך: שיעור חופשי, מאי 2013

היושב אחרון בכיתה, עליו לחזור בחזרה לחלק הקדמי כאשר גבו אל הלוח – כלי מר, ללכת אחורנית. בלי קשר לשיטת הנוי פה השקטה, הוא צריך להיות בשליטה ולא להפנות גב לתלמידים. גם כשכותבים על הלוח, מפנים חצי גוף לתלמידים ומקריאים את מה שכותבים, כדי שלא יהיה שקט אפילו דקה, שישאר מתח ואקשן. חשוב גם לדעת שאי אפשר להשתמש בשיטה כל הזמן. ברגע שהתלמידים מתחילים להתרגל אליה, היא מאבדת את האפקט. אבל גם לא צריך, כי לרוב הכיתה נרגעת קודם.

השיטה יכולה לעבוד גם בכיתות גדולות? "אחת הטענות היא שהמחקר שלי נוסה בכיתות קטנות יותר ובבית ספר של החינוך המיוחד. זה נכון, אבל אז לא השתמשו ברייט לין, ו-20 תלמידים שמגיעים מרקע משפחתי מורכב – זה לא פחות קשה מכיתה של 40 תלמידים בחינוך הרגיל. אם המורה לוקח על עצמו את המשימה, והוא מחליט לא לצעוק ומסוגל לשלוט בעצמו, זה צריך לעבוד."

וכאשר מרבית הכיתה מפריעה? "אם כיתה שלמה מפריעה, זו בעיה של המורה. זה אומר שמהו לא עובד. התלמידים אומרים 'המורה לא משתלט'. אני לא אומרת, חלילה, שהאחריות היא על המורה. הוא מגיע להוראה עם כוונות טובות, אבל לא תמיד זה עובד. מי שלומד להיות מורה לא חושב שהוא צריך להיות שוטר, אבל לפעמים הוא בהלם מההתנהגות בכיתה. גם אין לו די גיבוי לפעול, הן מצד הוריהם התלמידים והם מצד הנהלת בית הספר. איך יכולה השיטה לסייע למורים בראיית דרכם בהתמודדות עם בעיות משמעת? "מניסיוני, מרבית הסטודנטים רוצים להיות נחמדים ושיאהבו אותם, עד שהמורה ציאות בכיתה שופחת על פניהם. באחד הקורסים שלי אני מבקשת מהם לתאר את המורה הטוב שהיה להם כתלמידים בבית הספר. אז מתברר שפרופיל המורה האהוב והזכור הוא מורה קשוח אך מעניין יחס אישי לתלמידיו, אכפתי, מתייחס לתלמידיו בכבוד ובגובה העיניים, וזה מתחבר לנויפה השקטה, לעובדה שאנחנו מעירים לתלמידים אך לא מביישים אותם, כי הם רגישים מאוד לכבוד שלהם. אני חושבת שבסוף התרגיל כיתה בלי קשיחות, לצד יחס אישי, אכפתי תיות ומתן כבוד לתלמידים."

נדמה שהשיטה מתאימה בעיקר לבעיות משמעות קלות יחסית. "היא מתאימה לכל בעיה. אני חושבת שניתן לפתור 90% מהבעיות בשיטה אישית. אחת הסיבות להפרעות היא הניכור של התלמיד. אם מערכת היחסים שלנו אתו תהיה אישית יותר, אם נשאל לשלמו, נעיר בחיוב על בגד חדש או תספורת, אם הוא ירגיש שאנחנו כמורים מתעניינים בו באמת ואכפת לנו ממנו – חלק גדול מהבעיות ייפתרו מאליהן. התלמידים צריכים לקבל יחס אישי, גם מצד המורים המקצועיים, כי גם מורה מקצועי הוא קודם כל מחנך. וכדי שהמורה יוכל להעניק לתלמידים יחס אישי, צריך להקטין את מספר התלמידים בכיתה."

איור: מיכל בוננו

חיה אוסטרובר: "התלמיד המפריע, שהתרגל עד עכשיו רק לצעקות, מופתע שמישהו פונה אליו בשקט ולא מבייש אותו, ונוצר קשר מסוים בינו לבין המורה"

"ככל הידוע לי מלמדים אותה בחלק מן הסמינרים למורים. גם אני מלמדת אותה כמובן, והיא גם מיושמת בבתי ספר. יש מורים שהשיטה לא מתאימה להם? "למורים שנכנסים לכיתה כמו למלחמה, השיטה הזו מעט בלתי אפשרית. אני חושבת שלפני הכל, כשתלמיד מפריע, מורה צריך לשאול את עצמו למי זה מפריע: לעצמו? לחברים שלו? למהלך השיעור? לפעמים הערה של המורה מוזיקה יותר מאשר מועי לה. למשל, כאשר תלמיד משקיף דרך החלון במקום להסתכל בספר שלפניו, נויפה פומי בית בו קוטעת את מהלך השיעור ופוגעת בריכוז של כל התלמידים. אבל אם המורה יגיש אליו בשקט ומסמנת לו באצבע, לפעמים התלמידים אפילו לא שמיעו לב וזה מפריע הרבה פחות. השיעור ממשיך להתנהל. בכך אני לא מחזקת את התלמיד המפריע אבל גם לא מביישת אותו, וגם שומרת על כבודו. זה משהו שאנחנו מחויבים לו כמורים, גם אם לא תמיד התלמידים שומרים על כבודו."

מה עוד צריך המורה המחליט לנקוט בשיטה לדעת? "למשל, שהוא אינו יכול לשבת מאחורי השולחן כל השיעור. עליו להסתובב בין השולחנות ובין התלמידים, אחרת הקימה שלו מהמקום לצורך הנויפה האישית תבלוט. כמו כן, כאשר הוא ניגש לתלמיד

רבים, כדי לבדוק אם המודעות מפחיתה את מספר ההפרעות. ההתנהגות שנבחרו הן: איחור בכניסה לכיתה, דיבור אל המורה ללא הצבעה, פטפוט שאינו שייך לשיעור, קימה ללא קבלת רשות, מכות, קללות ומריבות בין תלמידים. לצורך המחקר נבחרו שתי כיתות ניסוי וקבוצה אחרת של ביקורת."

ומה היו התוצאות? "ראינו שגם בשיטת הביקורת העצמית היה שיפור מסוים בהתנהגות, אבל בקבוצת הנויפה השקטה היה שיפור משמעותי. ממוצע ההפרעות בכיתה הנויפה השקטה היה כ-33% לעומת כ-51% בכיתה הביקורת. הבנות הושפעו יותר משיטת הנויפה האישית, שיש בה יחס אישי וקירבה. בסוף הניסוי ניגשו אלי המורים וציינו את הערה שהשיטה מעצבת גם את ההתנהגות שלהם בכיתה, ושהם למדו לשלוט בהתנהגותם. לצערי, יש עדיין מורים שמנצלים את מעמדם כדי לצעוק ולהשפיל, כי כאשר תלמיד משפיל אותך לעיני כולם, יוצא הבן-אדם שבן. לכן אני טוענת שהשיטה בכעס היא משמעותית לקשה הרבה יותר. ברגע שאני מצליחה לשלוט בעצמי, אני כבר באה ממקום אחר, בטוחה יותר בעצמי ומקרינה שלוה. לפעמים התלמידים רוצים להוציא אותך מדעתך, אבל את לא נותנת להם בכך שאת נשארת בשליטה."

מה קרה לשיטה מאז?

מה אתם עושים כשתלמיד מפריע? סביר להניח שאתם נוזפים בו בקול רם, וכך אתם מרחיבים את ההפרעה לכלל הכיתה, ולפעמים מעוררים צחוק או בושה במקום התגובה הרצויה. ד"ר חיה אוסטרובר מציעה לנקוט במקום זאת בשיטת הנויפה השקטה. מאת רותי גליק

היא מורה בכיתה ב' בדרום הארץ, המלמדת שנה שנייה באותה כיתה. הכיתה מתנהלת בדרך כלל היטב מבחינה התנהגותית ולימודית, אבל ג' מרגישה שלא הצליחה לפתור תופעות של איחור, פטפוט ודיבור ללא הצבעה אצל חלק מהתלמידים. היא ניסתה כמעט הכל, כולל עונשים ונויפות, אך אלה לא ממש הועילו. האם יש דרכים נוספות להתמודד עם תופעות אלה?

"נויפות חוזרות של המורה בתלמידים מפריעים משיגות לעתים תוצאה לא רצויה. התלמיד המפריע זוכה לתשומת לב מצד המורה ולצחוקים מצד התלמידים – שהם תגמול חיובי וחזק, מה גם שלעתים ילדים שמפריעים בכיתה רגילים שמעירים להם ונויפים בהם", מסבירה ד"ר חיה אוסטרובר, מרצה לפסיכולוגיה במכללה האקדמית בית ברל שחקרה את שיטת הנויפה השקטה, דרך ייחודית להתמודדות עם התנהגויות מפריעות בכיתה.

לדבריה, "הרעיון המרכזי בשיטה זו הוא שלא מבליטים את הילד המפריע. ניגשים אליו באופן אישי, נוגעים קלות בכתפו ומעינים לו בשקט, בלי לבייש אותו ובלי להשפילו בפני חבריו לכיתה. תוכן הדברים הנאמרים כול להיות זהה לנויפה רגילה, אבל הגישה אחרת. זה יכול להיות גם בפעם הבאה שאתה מפריע תצטרך לצאת מהכיתה". התלמיד המפריע, שהתרגל עד עכשיו רק לצעקות, מופתע שמישהו פונה אליו בשקט ולא מבייש אותו, ונוצר קשר מסוים בינו לבין המורה. בפעם הבאה די בכך שהמורה תסתכל עליו כדי שהוא ישפיל את עיניו ולעתים גם יתנצל ויבקש סליחה. ברור שזו לא פעם אחרונה וזה לא פותר את כל הבעיות, אבל מניסיוני, הגישה הזו מחוללת נסים ונפלאות."

איך הגעת לחקור את הנושא? "מצאתי הערה מינוורית על השיטה באחד המחקרים שקראתי על עיצוב התנהגות, והחלטתי לבדוק את הנושא. המחקר שלי, המבוסס על תזה שהושלמה ב-1978, נעשה בבית ספר לחינוך מיוחד בירושלים, שבו שימשתי באותה תקופה מנהלת. הוא בדק את היעילות של שיטת הנויפה השקטה לצד שיטה נוספת לעיצוב התנהגות, הביקורת העצמית. בשיטת הביקורת העצמית, התלמידים נדרשו לרשום בעצמם את מספר ההפרעות שבהן היו מעור